
Lord Keynes ve Say Yasası*

◆

Ludwig von Mises**

I

Lord Keynes'in temel katkısı, "Genel Teorisi"nin Önsözünün son kısmında kendisinin de belirttiği gibi, yeni fikirler geliştirmesinden çok, "eski fikirler-den kaçınması" çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Keynesyenler, bize, Keynes'in ebedi başarısının, Say'ın Piyasalar Yasası olarak bilinen ilkesini çürütmesi olduğunu söylerler. Onlara göre, bu yasanın reddedilmesi, Keynes'in bütün öğretilerinin ana fikrini oluşturmaktadır; doktrininin bütün diğer önermele-ri, mantikî gereklilik olarak bu temel düşünceyi takip etmektedir ve eğer Keynes'in Say Yasasına saldırmasının, boş bir çaba olduğu ortaya konabilirse, bu önermeler de geçerliliklerini yitirecektir.¹

*(25 Nisan 2005 tarihinde gönderildi; ilk defa 30 Ekim 1950 tarihli The Freeman'de yayınlandı ve Planning for Freedom'da tekrar basıldı.). <http://www.mises.org/story/1803>

**Ludwig von Mises (1818-1973) ekonomi, felsefe ve tarih alanlarında 25 kitap yazdı. Bu makale, Mises Shop'tan 10 dolar karşılığında alınabilecek bir koleksiyon olan Planning for Freedom'dan (Özgürlük Planlaması) alınmıştır.

¹ P. M. Sweezy, The New Economics, derleyen: S. E. Haris, New York, 1947, s. 105.

Günümüzde, Say Yasasının, ilk başta, ekonominin, insan bilgisinin bir dalı olarak geliştirilmesinden önceki çağlarda yaygın şekilde savunulan doktrinlerin reddedilmesi olarak tasarlandığını kavramak önemlidir. Bu yasa, Klasik ekonomistler tarafından öğretildiği şekliyle yeni ekonomi biliminin ayrılmaz bir parçası değildi. Daha çok öncü niteliğinde bir görüştü – insanların zekalarını körelten ve durumların makul şekilde analiz edilmesinin önünde engel oluşturan, yanlış nakledilen ve savunulması mümkün olmayan fikirlerin sergilenmesini ve ortadan kaldırılmasını temsil etmekteydi.

Ne zaman işler kötü gitse, ortalama bir tüccarın ortaya koyduğu iki tür açıklama olurdu: kötü duruma, para kıtlığı ve genel aşırı üretim neden olmuştur. Adam Smith, “Ulusların Zenginliğindeki” (The Wealth of Nations) ünlü pasajlardan birinde bu mitlerden birincisini çürüttü. Say de kendisini, genelde ikinci açıklamanın esaslı bir şekilde reddedilmesine adadı.

Ekonomik mal olduğu ve “serbest mal” olmadığı sürece belirli bir eşyanın arzı, elbette mutlak olarak bol olmaz. Söz konusu malın daha fazla arzının tatmin edebileceği tatmin edilmemiş ihtiyaçlar var olmaya devam edecektir. Yine, bu maldan hali hazırda satın aldıkları miktardan daha fazla satın almaktan dolayı memnuniyet duyacak insanlar bulunacaktır. Ekonomik mallar açısından bakıldığında, hiçbir zaman mutlak aşırı üretim olamaz. (Ekonomistler, serbest mallarla değil, sadece ekonomik mallarla uğraşır ki serbest mallar, kasdî insan davranışının bir objesi değildir, bu yüzden üretilmezler ve onlarla ilgili olarak kullanılacak az üretim ve aşırı üretim gibi istihdam kavramları, sadece saçma olabilir.)

Ekonomik mallarla ilgili olarak da sadece görelî aşırı üretim söz konusu olabilir. Tüketiciler gömlek ve ayakkabı gibi mallardan belli miktarlarda talep ederlerken, diyelim ki iş dünyası daha fazla miktarda ayakkabı ve daha az miktarda gömlek üretmektedir. Bu, bütün malların genel olarak aşırı üretilmesi anlamına gelmez. Ayakkabıların aşırı üretimine, gömleklerin az üretimi tekabül etmektedir. Sonuç olarak, iş dünyasının bütün dallarının genel bir depresyon içine girmesi durumu ortaya çıkmaz. Ortaya çıkan şey, ayakkabılar ile gömlekler arasındaki değişim oranında bir değişiklik olmasıdır. Örneğin daha önce bir çift ayakkabı, dört tane gömlek alabiliyorsa, şimdi üç tane gömlek alabiliyordur. Ayakkabıcılar açısından iş durumunda bir kötüleşme ortaya çıkarken, gömlek üretenler açısından bir iyileşme söz konusudur. Bu yüzden ticaretteki genel depresyonu, var olduğu iddia edilen genel aşırı üretime atıfta bulunarak açıklamak, hatalı olmaktadır.

Say, mallar karşılığında ödemenin, parayla değil, diğer mallarla yapıldığını söyler. Para, sadece yaygın şekilde kullanılan bir değişim aracıdır; sadece aracı

P i y a s a

rolü oynar. Satıcının satılan mallar karşılığında nihaî olarak elde etmek istediği şey, diğer mallardır.

Bu yüzden üretilen her mal, üretilen diğer malların bir fiyatıdır. Herhangi bir malın üreticisinin durumu, diğer malların üretiminde ortaya çıkan artışlar sayesinde iyileşir. Belli bir malın üreticisinin çıkarlarına zarar verebilecek olan şey, onun piyasanın durumunu doğru bir şekilde tahmin edememesidir. Bu üretici, kendi maliyle ilgili kamusal talebi olduğundan yüksek görmüş, başka mallarla ilgili talebi de olduğundan düşük algılamıştır. Tüketicilerin, aptalca hareket eden böyle bir girişimci için hiçbir faydası olamaz; tüketiciler, onun mallarını ancak onun zarar etmesine neden olacak fiyatlardan satın alırlar ve zamanında hatalarını düzeltmezse onu piyasayı terk etmeye zorlarlar. Diğer taraftan kamusal talebi tahmin etmede daha başarılı olan girişimciler, kazanç elde ederler ve kendilerinin iş faaliyetlerini genişletebilecek durumda olurlar. Say, işadamlarının, asıl zorluğun üretmek değil, satmak olduğu yönündeki karmaşık iddialarının arkasındaki asıl gerçeğin bu olduğunu söyler. İş dünyasının birincil ve temel probleminin, kamunun henüz tatmin edilmemiş en acil ihtiyaçlarını tatmin edecek malları, en iyi ve en ucuz şekilde üretmek olduğunu söylemek daha uygun olur.

Böylece Smith ile Say, verimli çalışmayan iş sahiplerinin, iç döküşlerinin ortaya çıkardığı ticarî dönüşüm ile ilgili en eski ve en saf açıklamaları çürütmüşlerdir. Onların başarılarının negatif nitelikte olduğu doğrudur. Onlar, kötü iş dönemlerinin tekrar tekrar ortaya çıkışına, para kıtlığının ve genel aşırı üretimin neden olduğu inancını yıkmışlardır. Fakat bize ticarî dönüşümle ilgili ayrıntılı bir teori bırakmamışlardır. Bu olguyla ilgili ilk açıklama, çok daha sonra İngiliz Para Okulu tarafından ortaya konmuştur.

Smith ile Say'ın yaptıkları temel katkılar, tamamen yeni ve orijinal değildi. İktisadî düşünce tarihi, onların düşüncelerinin bazı temel noktalarını, daha önceki yazarlara kadar götürebilmektedir. Fakat bu, hiçbir şekilde Smith ile Say'ın değerine gölge düşürmez. Onlar, konuyu sistematik bir şekilde ele alan ve ulaştıkları sonuçları ekonomik depresyon problemine uygulayan ilk düşünürlerdi. Yine bu yüzden onlar, sahte popüler doktrin taraftarlarının saldırılarını yönelttikleri ilk kişiler olmuşlardır. Sismondi ile Malthus, gözden düşmüş popüler önyargıları boş yere kurtarmaya çalışırken, Say'ı, kendilerinin yayılım ateşlerinin hedefi olarak seçmişlerdir.

II

Say, Malthus ve Sismondi ile girdiği polemikten zaferle çıktı. O davasını ispatlayabilirken, rakipleri davalarını ispatlayamadılar. Bundan sonra, 19.

yüzyılın geri kalan bütün kısmında, Say Yasasının içerisinde yer alan gerçeğin kabul edilmesi, bir ekonomist açısından ayırt edici alamet oldu. Bundan böyle para kıtlığını bütün kötü durumların sorumlusu olarak gören ve çare olarak enflasyonu öneren yazarlar ve politikacılar, ekonomist olarak değil, “para delileri” olarak görülmeye başlandı.

Sağlam paranın şampiyonları ile enflasyon taraftarları arasındaki mücadele uzun yıllar sürdürülmeye devam edildi. Fakat bu, değişik ekonomi okulları arasında görülen bir tartışma olmaktan çıktı. Daha çok ekonomistler ile ekonomi karşıtı olanlar ve akıllı adamlar ile cahil fanatikler arasındaki bir çatışma olarak görüldü. Bütün uygar ülkeler altın standardını ve altın değişim standardını benimsediğinde de enflasyon davası sonsuza kadar kaybedilmiş bir dava olarak gözüktü.

Ekonomi, Smith ile Say'ın, ele aldıkları problemler konusunda öğrettikleriyle tatmin olmadı. Enflasyonist safsatanın saçmalığını ikna edici bir şekilde ortaya koyan, bütünlüğünü sağlamış bir teoremler sistemi haline dönüştü. Tedavüldeki paranın miktarındaki artışın ve kredi artışının kaçınılmaz sonuçlarını detaylı bir şekilde ortaya koydu. Yine ekonomi bilimi, kredileri artırma yoluyla iş faaliyetlerini teşvik etme girişimlerinin, nasıl ticarî depresyon dönemlerinin tekrar tekrar ortaya çıkışına neden olduğunu açık bir şekilde gösteren ticarî dönüşümün parasal ya da kredi dolaşımı teorisini de detaylı bir şekilde açıkladı. Böylece, enflasyon taraftarlarının, ortaya çıkışını para arzının yetersizliğine bağladıkları iktisadî bunalımın, tersine, kredi artırımını yoluyla var olduğu iddia edilen para kıtlığını ortadan kaldırma girişimlerinin doğrudan bir sonucu olduğunu kesin bir şekilde ispatladı.

Ekonomistler, kredileri artırmanın, başlangıç aşamasında ticarî patlamaya neden olduğu gerçeği ile de yetinmediler. Böyle uyduruk bir patlamanın, kısa bir süre sonra sona ereceğine ve genel bir depresyona neden olacağına işaret ettiler. Bu gerçeğin ortaya konması, uluslarının kalıcı refahını geliştirmeye kararlı olan devlet adamları açısından çekici olabilir. Diğer taraftan, yaklaşan seçim kampanyasında başarılı olmaktan başka bir şeyle ilgilenmeyen ve yarından sonraki günde ne olacağı konusunda en alt düzeyde bile kaygı duymayan kişileri etkilemesi ise mümkün değildir. Ancak bu savaşlar ve devrimler çağında siyasî yaşamda etkili olanlar, tam da bu kişilerdir. Ekonomistlerin bütün öğretilerine meydan okunurken, enflasyonun ve kredilerin artırılması, ekonomi politikasının birinci ilkesi düzeyine çıkarılmıştır. Günümüzde neredeyse bütün hükümetler, umursamaz şekilde harcama yapmaya ve daha fazla, bedeli ödenemez kağıt para basarak ve kredileri sınırsız şekilde artırarak açıkları finanse etmeye kendilerini adanmışlardır.

P i y a s a

Büyük ekonomistler, yeni fikirlerin öncüsüdürler. Onların tavsiye ettikleri ekonomik politikalar, çağdaş hükümetlerin ve siyasî partilerin uyguladıkları politikalarla çelişebilmiştir. Bir kural oluşturacak şekilde, kamuoyunun, ekonomistlerin propagandasını yaptığı yeni fikirleri kabul etmesi ve politikalarda gerekli değişikliklerin yapılması için yılların, hatta dönemlerin geçmesi gerekmiştir.

Lord Keynes'in "yeni ekonomisine" geldiğinde durum farklıdır. Onun savunduğu politikalar, İngiliz hükümeti de dahil olmak üzere neredeyse bütün hükümetlerin, onun "Genel Teorisi" basılmadan yıllarca önce zaten benimsemiş oldukları politikaların aynıydı. Keynes, ekonomik meseleleri yürütme konusunda yeni metotların şampiyonluğunu yapan, yenilikler getiren bir kişi değildir. Onun katkısı, daha çok, iktidardakiler nezdinde popüler olan politikalar için, bütün ekonomistlerin bu politikaları felakete neden olucu olarak görüyor olması gerçeğine rağmen, haklılaştırıcı gerekçeler sağlamasından ibaretti. Yine onun başarısı, zaten uygulanan politikaları rasyonelleştirmesinden ibaretti. Keynes, kendisinin bazı ustalarının isimlendirdiği şekilde "devrimci" birisi değildi. "Keynezyen devrim", Keynes onu tasdik etmeden ve onunla ilgili sahte bir bilimsel haklılaştırıcı ortaya koymadan çok önce gerçekleşmişti. Gerçekte yaptığı şey, hükümetlerin yürürlükte olan politikaları için bir mazeret yazısı yazmaktı.

Bu, onun kitabının kısa sürede niçin başarılı olduğunu açıklamaktadır. Hükümetler ve yönetimdeki siyasî partiler onun kitabını hararetle bir şekilde karşıladılar. Özellikle kendinden geçenler arasında yeni tür entelektüeller, "hükümet ekonomistleri" vardı. Bunların daha önceden sızlayan bir vicdanları vardı. Bunlar, bütün ekonomistlerin, amaca aykırı ve felakete neden olucu olarak mahkum ettikleri politikaları uyguladıkları gerçeğinin farkındaydılar. Keynes'le birlikte rahatladılar. "Yeni ekonomi", onların moral dengesini yeniden kurdu. Günümüzde bu tür kişiler, kötü politikaların işçisi olmaktan utanç duymamaktadır. Aksine kendilerini yüceltiyorlar. Bunlar, yeni bir inancın peygamberleri durumundadır.

III

Bu övücülerin Keynes'in çalışmasıyla ilgili ortaya koydukları güzel laflar, Keynes'in Say Yasasını çürütmediği gerçeğini gizleyemez. Keynes, yasayı duygusal bir şekilde reddetti, fakat onun mantığını geçersiz kılma yönünde tek bir savunulabilir argüman ortaya koymadı.

Keynes, tutarsız akıl yürütmeyle modern ekonomistlerin öğretilerini çürütmeyi de denemedi. Sadece onları görmezlikten gelmeyi tercih etti. Keynes, para miktarını artırmanın, bir taraftan bazı grupları başka grupların aleyhine olacak şekilde desteklemekten ve diğer taraftan da sermayenin yanlış yatırıma dönüştürülmesini ve yanlış biriktirilmesini beslemekten başka bir etkiye neden olmadığı yönündeki teoreme karşı ciddi bir eleştiri sözcüğü bulamamıştır. İş, parasal ticarî dönüşüm teorisini çürütmek için sağlam bir argüman üretmeye geldiğinde, Keynes tamamen kayıplardadır. Yaptığı bütün şey, enflasyonizmin değişik çevrelerinin kendi içinde tezat taşıyan dogmalarını yeniden canlandırmaktır. Keynes, eski, Birmingham'ın Little Shilling Men (Küçük Şilin Adamları) Okulundan Silvio Gesell'e kadar, kendisinden öncekilerin boş varsayımlarına herhangi bir şey eklememiştir. Sadece onların - yüz kere reddedilmiş – safsatalarını, sorgulanabilir matematiksel ekonomi diline dönüştürmüştür. Sadece birkaçının ismini vermek gerekirse Jevons, Walras ve Wicksell gibi, enflasyon taraftarlarının ortaya koyduklarına karşı çıkan kişilerin itirazları karşısında da sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Onun çömezlerine gelindiğinde de durum aynıdır. Çömezleri, “Keynes'in dehasının takdir edilmesinden etkilenmeyen kişilerin”, “ahmak” ya da “dar kafalı fanatikler” olarak isimlendirilmesinin,² sağlam ekonomik muhakemenin yerine geçtiğini düşünmektedirler. Bunlar, rakiplerini “Ortodoks” ya da “neo-klasik” kişi suçlamasıyla göz ardı ederek, kendi davalarını ispatladıklarına inanmaktadırlar. Doktrinlerinin yeni olduğu için doğru olduğunu düşünerek de en ileri derecede cahilliklerini göstermektedirler.

Gerçekte, enflasyon taraftarlığı, bütün yanlış düşüncelerin en eski olanıdır. Keynezyenlerin, öğretilerine karşı eski olmaları dışında, başka herhangi bir itiraz ortaya koyamadıkları Smith, Say ve Ricardo gibi düşünürlerin dönemlerinden önce enflasyon taraftarlığı oldukça popülerdi.

IV

Keynezyenliğin emsalsiz başarısı, çağdaş hükümetlerin, “bütçe açığı harcaması” politikaları için açık bir haklılaştırma sağlamış olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Keynezyenlik, daha önceki nesillerin biriktirdiği sermayeyi israf etmekten başka bir şey düşünmeyenlerin yalancı felsefesi niteliğindedir.

Ne kadar ileri derecede zeki ve bilgili olurlarsa olsunlar, bu yazarların ortaya koyduğu hiçbir düşünce, daimî ekonomi yasalarını değiştiremez. Bu yasa-

² Profesör G. Haberler, Opus cit., s. 161.

lar ortadadır, işlemektedir ve birbirlerini dikkate almaktadır. Hükümetlerin temsilcilerinin hırslı ateş püskürmelerine rağmen, “Ortodoks” ekonomistlerin ortaya koyduğu enflasyon ve yayılmacılık taraftarlığının sonuçları, meydana çıkmak üzeredir. Bu durumda, gerçekten çok olduğu zaman, basit insanlar bile, Keynes’in bize, “taşı ekmeğe dönüştürme ... mucizesinin nasıl gerçekleştirildiğini³ öğretmediğini, fakat hiçbir şekilde mucizevi olmayan tohumluk mısırı yemeyi öğrettiğini” anlayacaktır.

Çeviren: Nasuh Uslu

liberalizm

Atilla Yayla



LIBERALİZM

4. BASKI

Liberalizm, yüzyılımızın son yıllarının en gözde akımı haline gelmiş bulunmaktadır. Birçok insanın belirli fikirleri veya muayyen toplumsal sistemleri adlandırmak için kullandığı “Liberalizm” kavramı ne anlama gelmekte, neyi ifade etmektedir? Sosyal düşünce sözlüğüne ne zaman ve nasıl girmiştir? Hangi sosyal vakiyaya karşılık olarak kullanılmış ve kullanılmaktadır? Bir tek liberalizm mi vardır, yoksa çok sayıda liberalizm mi mevcuttur? Liberalizmin öğeleri ve özellikleri nelerdir? Atilla Yayla, bütün bu soruların cevaplarını araştırdığı eserinde genellikle konuyla ilgili birincil kaynaklara gitmekte, ikinci - üçüncü elden bilgi ve yorum aktarmak yerine, liberalizmin temellerini, ana yapısını ve çatısını kuran düşünürlerin ve yazarların görüşlerini analitik ve tarihsel bir açıdan işleyerek okuyucuya sunmaktadır.

³ Keynes, Opus cit., s. 332.